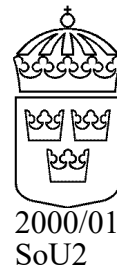

Socialutskottets betänkande

2000/01:SoU2

Redovisning av fördelningen av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 1999 och Riksdagens revisorers förslag angående Allmänna arvsfonden

Sammanfattning

I betänkandet behandlas dels regeringens skrivelse 1999/2000:125 med redovisning av fördelningen av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 1999, dels Riksdagens revisorers förslag 1999/2000:RR9 angående Allmänna arvsfonden. Vidare behandlas tre motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 1999 och ett motionsyrkande som väckts med anledning av revisorernas förslag.

Utskottet föreslår med anledning av Riksdagens revisorers rapport att en utredning får i uppdrag att ge en allsidig belysning av de olika frågeställningar som väckts i sammanhanget samt, om det behövs, föreslå förändringar. Utskottet föreslår ett tillkännagivande.

Regeringens skrivelse bör inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Regeringens skrivelse

I skrivelsen 1999/2000:125 lämnas en redogörelse för förvaltningen av Allmänna arvsfonden och en översiktlig beskrivning av fördelningen av stöd ur fonden. Vidare redovisas hur regeringen och Arvsfondsdelegationen fördelat medlen ur Allmänna arvsfonden under budgetåret 1999. Slutligen anges några områden som enligt regeringens mening särskilt bör uppmärksammas vid kommande fördelning av stöd ur fonden.

Riksdagens revisorers förslag 1999/2000:RR9

I Riksdagens revisorers förslag 1999/2000:RR9 hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad revisorerna har anfört i avsnitt 2.1 om Allmänna arvsfondens och Arvsfondsdelegationens rättsliga ställning och revision av verksamheten,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad revisorerna har anfört i avsnitt 2.2 om stödfördelningen ur Allmänna arvsfonden,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad revisorerna har anfört i avsnitt 2.3 om Arvsfondsdelegationens verksamhet,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad revisorerna har anfört i avsnitt 2.4 om rapporteringen till riksdagen.

2000/01:SoU2

Motionerna

Motioner väckta under allmänna motionstiden 1999

1999/2000:So268 av Jan Backman och Lennart Fridén (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att förändra Allmänna arvsfondens ställning.

1999/2000:So318 av Håkan Juholt och Ann-Marie Fagerström (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stöd för en modell med ändrade villkor för mark och gårdar som kommit i Arvsfondens ägo,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att storskalighetens effekter på landsbygdens jord- och skogsbruk bör studeras ur ett 50-årsperspektiv.

Motion väckt med anledning av Riksdagens revisorers förslag

1999/2000:So48 av Chris Heister m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om handläggningen av arvsfondsärendena.

Utskottet

Allmänna arvsfondens förvaltning m.m.

Allmänna arvsfonden tillkom enligt ett beslut av 1928 års riksdag i samband med att kusiner och avlägsnare släktingar genom ändringar i ärvdabalken uteslöts från arvsrätt. Kvarlåtenskap efter personer utan nära släktingar, och som inte har skrivit testamente, skall i stället tillfalla Allmänna arvsfonden. Fonden har till ändamål att främja verksamhet av ideell karaktär till förmån för barn, ungdomar och personer med funktionshinder. Närmare bestämmelser om Allmänna arvsfonden finns i lagen (1994:243) om Allmänna arvsfonden. Allmänna arvsfonden förvaltas av Kammarkollegiet som en särskild fond. En tiondel av de medel som tillfallit fonden under ett år läggs till fonden. Återstoden får tillsammans med direktavkastningen delas ut. Fondens bokförda värde uppgick den 31 december 1999 till ca 1 064 miljoner kronor och marknadsvärdet till ca 3 755 miljoner kronor. För budgetåret 2000 finns det ca 284 miljoner kronor att dela ut.

Fördelning av medel m.m.

Enligt 8 § lagen (1994:243) om allmänna arvsfonden (arvsfondslagen) beslutar regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Arvsfondsdelegationen eller annan myndighet om fördelningen av stöd ur Allmänna arvsfonden.

I förordningen (1994:952) om Allmänna arvsfonden regleras Arvsfondsdelegationens arbetsuppgifter. Delegationen skall fördela stöd ur fonden, följa upp projekt som beviljats stöd samt informera allmänheten om fondens ändamål och användningsområde. Delegationen skall överlämna till regeringen att avgöra ärenden som är av principiell betydelse eller annars är av större vikt eller när delegationen anser att stöd bör lämnas med mer än 300 000 kronor.

Stöd ur Allmänna arvsfonden skall enligt 5–7 §§ arvsfondslagen främja verksamhet av ideell karaktär till förmån för barn, ungdomar och personer med funktionshinder. Verksamhet som beviljas stöd skall vara nyskapande och utvecklande och kunna särskiljas från en organisations reguljära verksamhet. Stöd kan beviljas organisationer som bedriver ideell verksamhet. Offentlig huvudman kan beviljas stöd för utvecklingsverksamhet om det finns särskilda skäl. Så kan t.ex. en kommun tillsammans med en förening beviljas stöd för att genomföra ett projekt. I sådana fall ställs särskilt höga krav på att projektet är nyskapande och av ideell karaktär. Utvecklingsverksamhet som redan finns som reguljär verksamhet på annan ort beviljas inte stöd. Ett projekt kan enligt praxis beviljas stöd ur Allmänna arvsfonden under högst tre år. Stöd ges inte till reguljär föreningsverksamhet. Stöd får ej heller ges till enskilda personer.

Under budgetåret 1999 har ca 243 miljoner kronor delats ut. Därav har 62,8 miljoner kronor fördelats genom 99 beslut med syfte att utveckla och förnya verksamhet till förmån för barn under 12 år. Stöd har beviljats 93 olika projekt. Av besluten rör 22 projekt barn med funktionshinder. Regeringen har ställt sammanlagt 15 miljoner kronor av dessa medel till Folkhälsoinstitutets förfogande, att fördela till organisationer som bedriver ideell verksamhet, för alkohol- och drogförebyggande arbete samt för att motverka rökning bland barn och ungdomar.

Verksamhet till förmån för ungdomar i åldern 12–25 år har genom sammanlagt 125 beslut tilldelats ca 68,2 miljoner kronor. Av dessa medel har Ungdomsstyrelsen, genom fem regeringsbeslut, erhållit sammanlagt 36 miljoner kronor att fördela till särskilda satsningar inom ungdomsområdet. Regeringen har vidare fördelat sammanlagt 6,2 miljoner kronor ur den gemensamma satsningen Utveckling och förnyelse av idrottsverksamhet, främst på lokal nivå.

Till verksamhet till förmån för personer med funktionshinder har ca 128 miljoner kronor avsatts. Av dessa medel har 26,7 miljoner kronor genom tre regeringsbeslut avsatts för särskilda satsningar. Av samtliga avsatta medel har 121 miljoner kronor beviljats i stöd till 219 projekt.

Särskilda satsningar för de olika målgrupperna

I regeringens skrivelse redovisas också de särskilda satsningarna, dvs. att regeringen avsätter medel ur Allmänna arvsfonden för särskilda ändamål under en viss tidsperiod.

Vad beträffar satsningar för *alla målgrupperna* pekar regeringen på att den i september 1998 beslutat att under tre år avsätta medel ur Allmänna arvsfonden för utveckling och förnyelse av idrottsverksamhet för fondens alla

målgrupper främst på lokal nivå. Satsningens övergripande syfte är att stödja initiativ från främst lokala organisationer att inom några utpekade områden utveckla nya former för idrottsverksamhet i föreningslivet för barn, ungdomar och personer med funktionshinder. För budgetåret 1999 avsattes 20 miljoner kronor i denna satsning.

Vad beträffar satsningar till förmån *för barn under 12 år* anförs att regeringen år 1998 beslutade att ställa sammanlagt 10 miljoner kronor till Folkhälsoinstitutets förfogande att fördelas till ideella organisationers projekt för att motverka rökning bland barn och ungdomar. Stöd har sedan 1997 även beviljats projekt som avser drogförebyggande arbete. Vidare har sedan 1996 beslutats om en satsning för bättre kunskaper om FN:s konvention om barnets rättigheter.

Vad beträffar satsningar till förmån *för ungdomar 12–25 år* pekar regeringen på att medel har avsatts till bl.a. Ungdomars egen kulturverksamhet (1999–), Lokal utveckling av ungdomars fritidsverksamhet (1999–), Utveckling av ungdomars egen organisering (1998–) och Talangsatsning inom handikappidrotten (1998 –).

Vad beträffar satsningar till förmån *för personer med funktionshinder* anförs bl.a. att Hjälpmedelsinstitutet på regeringens uppdrag har utarbetat förslag till IT-program för funktionshindrade och äldre. För tre av de punkter i förslaget som rör personer med funktionshinder har regeringen tidigare beslutat att under en beräknad treårsperiod från och med 1998 avsätta sammanlagt 60 miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden. Vidare beslutade regeringen i mars 1997 att under en treårsperiod sammanlagt 30 miljoner kronor skulle avsättas ur Allmänna arvsfonden för ideella organisationers kostnader för att tillsammans med berörda kommuner utveckla och pröva verksamhet som kan förbättra situationen för personer med psykiska funktionshinder.

Kommande inriktning för stöd ur Allmänna arvsfonden

Regeringen redovisar i skrivelsen den framtida inriktningen av stöd till respektive målgrupp men anför även att det inom vissa områden finns anledning att göra insatser som är gemensamma för de olika målgrupperna.

Angående *verksamheter till förmån för barn* sägs att regeringen avser att avsätta särskilda medel för projekt som långsiktigt förebygger och motverkar rasism, främlingsfientlighet, intolerans och diskriminering. Vidare anförs att nya verksamhetsformer och metodutveckling för att bidra till integrationsmöjligheter, språk- och psykosocial utveckling bör prioriteras för barn i segregerade områden och omkring storstäderna. Regeringen anför vidare att det är viktigt att både pojkar och flickor har goda förebilder varför projekt som syftar till att stimulera till arbete med de grundläggande värderingarna i samhället och hur dessa påverkar relationer mellan unga människor särskilt bör uppmärksammas.

I fördelningen av medel för *verksamhet till förmån för ungdomar*, kommer projekt som stärker jämlikheten mellan olika ungdomsgrupper och jämställdheten mellan pojkar och flickor att prioriteras, anförs det. Regeringen anser det vidare angeläget, i syfte att aktivt motverka sexism och våld mot

unga kvinnor, att stödja projekt som lyfter fram frågor om bl.a. könsroller och samlevnad.

2000/01:SoU2

Vad beträffar fördelningen av medel för *verksamhet till förmån för personer med funktionshinder* anför det att regeringen i den nationella handlingsplanen för handikappolitiken (prop. 1999/2000:79) har slagit fast att det handikappolitiska arbetet särskilt skall inriktas på att identifiera och undanröja hinder för full delaktighet i samhället för personer med funktionshinder, att förebygga och bekämpa diskriminering samt att ge barn och vuxna med funktionshinder förutsättningar för självständighet och självbestämmande. Genom stöd ur Allmänna arvsfonden kan handikapporganisationer och andra organisationer som bedriver ideell verksamhet, i enlighet med brukarnas egna behov och önskemål, utveckla och pröva olika verksamheter och insatser som kan komplettera och utveckla samhällets stöd, enligt skrivelsen.

Riksdagens revisorers förslag

Den granskning som ligger till grund för revisorernas förslag har redovisats i rapporten Allmänna arvsfonden (Rapport 1999/2000:2).

Riksdagens revisorer har på eget initiativ och efter beslut härom i april 1999 granskat Allmänna arvsfonden och stödgivningen via Arvsfondsdelegationen. Granskningen har främst inriktats på områdena Allmänna arvsfondens och Arvsfondsdelegationens rättsliga ställning samt Arvsfondsdelegationens verksamhet. Den rättsliga ställningen har bl.a. betydelse för frågan om ansvaret för revisionen. Hur verksamheten bedrivs visar hur arvsfondens ändamålsparagraf, och regeringens riktlinjer för verksamheten, tolkas. Rapporten har remissbehandlats.

Allmänna arvsfondens och Arvsfondsdelegationens rättsliga ställning och revision av verksamheten

Revisorerna föreslår i avsnitt 2.1 sammanfattningsvis att regeringen tar initiativ till att förtydliga de regler som gäller för Allmänna arvsfondens och Arvsfondsdelegationens verksamhet samt klargör förhållandena kring arvsfondens och delegationens redovisning och revision. Revisorerna föreslår även att Allmänna arvsfondens och Arvsfondsdelegationens redovisning samordnas i ett gemensamt bokslut, som revideras av Riksrevisionsverket. Revisorerna föreslår dessutom att en myndighet skall ansvara för samtliga de myndighetsuppgifter som rör arvsfonden samt att regeringen överväger att placera denna myndighet utanför Regeringskansliet. Myndigheten bör i princip utformas och styras på motsvarande sätt som andra traditionella myndigheter. Vid utformningen av myndigheten bör särskilt eftersträvas att ta till vara den typ av flexibilitet och öppenhet för nya projekt och verksamhetsidéer som finns hos Arvsfondsdelegationen. Arvsfondens unika ställning bör dessutom bestå.

Revisorerna föreslår i avsnitt 2.2 att regeringens fastslagna riktlinjer för den framtida stödgivningen beaktas i en större omfattning. Revisorerna föreslår dessutom att regeringen på ett tydligare sätt redovisar hur stor andel av de utdelningsbara medlen som fördelats via s.k. särskilda satsningar under året samt att regeringen redovisar hur mycket som kan komma att fördelas på detta sätt under det kommande budgetåret.

Arvsfondsdelegationens verksamhet

Revisorerna föreslår i avsnitt 2.3 att stöd på högre belopp, förslagsvis stöd som beviljats av regeringen, föranleder krav på revision av auktoriserad eller godkänd revisor. Revisorerna föreslår även att uppföljningen och utvärderingen av projekten och stödverksamheten utvecklas och att externa personer i större omfattning anlitas för ändamålet.

Rapporteringen till riksdagen

Revisorerna föreslår i avsnitt 2.4 sammanfattningsvis att regeringens rapportering till riksdagen ses över. Det bokslut som bifogas, angående arvsfondens medel på Kammarkollegiet, bör vara reviderat. Möjligheterna att följa verksamhetens utveckling under budgetåren bör förbättras. Det bör dessutom redovisas mer information om effekterna av verksamheten och mindre av projektbeskrivningar.

Motioner med anledning av revisorernas förslag samt motioner från den allmänna motionstiden 1999

I *motion So48 yrkar Chris Heister m.fl. (m)* att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om handläggningen av arvsfondsärendena. Motionärerna anför att det för närvarande finns omfattande oklarheter kring arvsfondens och Arvsfondsdelegationens rättsliga ställning och kring revisionen av verksamheten. Motionärerna delar revisorernas uppfattning att detta är otillfredsställande och välkomnar i huvudsak revisorernas förslag under 2.1. Oklarheterna medför såväl bristande insyn som bristande kontroll och uppföljning. Styrningen från riksdag och regering av till vilka ändamål stöd lämnas blir vidare otydlig och oklar. Nuvarande placering av arvsfondens kansli hos Regeringskansliet – i kombination med Arvsfondsdelegationens tydliga koppling till ledande politiska tjänstemän i departementen – riskerar enligt motionärerna att allvarligt minska förtroendet för arvsfondens användning. Motionärerna anser att handläggningen av arvsfondsärendena till fullo bör ske utanför Regeringskansliet.

I *motion So268 av Jan Backman och Lennart Fridén (m)* begärs ett tillkännagivande av vad i motionen anförts om behovet av att förändra Allmänna arvsfondens ställning. Motionärerna anför att det är uppenbart att gällande beslutsordning medför utomordentligt stora risker för att beslut om utdelning politiseras på ett olämpligt sätt.

Utskottets bedömning

Socialutskottet anser att Riksdagens revisorers rapport ger stöd för att flera olika frågeställningar i anslutning till Allmänna arvsfonden och Arvsfondsdelegationen bör bli föremål för ytterligare utredning. Utskottet föreslår därför att en utredning bör få i uppdrag att ge en allsidig belysning av olika frågeställningar i sammanhanget samt, om det behövs, föreslå förändringar.

Vad utskottet nu anfört med anledning av Riksdagens revisorers förslag samt motionerna So48 (m) och So268 (m) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det ankommer inte på riksdagen att vidta några särskilda åtgärder beträffande hanteringen av mark som kommit i arvsfondens ägo. Motion So318 (s) avstyrks.

Skrivelsen, som inte föranlett någon motion, bör inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *Riksdagens revisorers förslag m.m.*
att riksdagen med anledning av Riksdagens revisorers förslag samt motionerna 1999/2000:So48 och 1999/2000:So268 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
2. beträffande *mark i arvsfondens ägo m.m.*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:So318,
3. beträffande *regeringens skrivelse*
att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Stockholm den 24 oktober 2000

På socialutskottets vägnar

Ingrid Burman

I beslutet har deltagit: Ingrid Burman (v), Susanne Eberstein (s), Margareta Israelsson (s), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Conny Öhman (s), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars U Granberg (s), Elisebeht Markström (s), Rolf Olsson (v), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kenneth Johansson (c), Catherine Persson (s), Lars Elinderson (m), Ester Lindstedt-Staaf (kd) och Harald Nordlund (fp).

Sammanfattning.....	1
Regeringens skrivelse	1
Riksdagens revisorers förslag 1999/2000:RR9	1
Motionerna.....	2
Motioner väckta under allmänna motionstiden 1999	2
Motion väckt med anledning av Riksdagens revisorers förslag	2
Utskottet	2
Allmänna arvsfondens förvaltning m.m.	2
Fördelning av medel m.m.	2
Särskilda satsningar för de olika målgrupperna	3
Kommande inriktning för stöd ur Allmänna arvsfonden	4
Riksdagens revisorers förslag	5
Allmänna arvsfondens och Arvsfondsdelegationens rättsliga ställning och revision av verksamheten.....	5
Stödfördelning ur Allmänna arvsfonden	6
Arvsfondsdelegationens verksamhet	6
Rapporteringen till riksdagen	6
Motioner.....	6
Utskottets bedömning.....	7
Hemställan	7